

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αύξηση του αριθμού των μονογονεϊκών οικογενειών, σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες, αποτελεί μια αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα και εντάσσεται στο πλαίσιο των σημαντικών δημογραφικών διαφοροποιήσεων που καταγράφονται στην οικογενειακή δομή τις τελευταίες δεκαετίες. Οι νέες μορφές οικογένειας θέτουν σε αμφισβήτηση τα πρότερα δεδομένα και αποτελούν προκλήσεις για την οικογενειακή πολιτική, η οποία καλείται να αναγνωρίσει την ποικιλομορφία των οικογενειακών τύπων και να συμβάλει, με εξατομικευμένες πολιτικές, στη στήριξή τους, με στόχο τη διασφάλιση της ευημερίας τους.

Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν μία κατεξοχήν «μη ευνοημένη» ομάδα του πληθυσμού, και η κυριότερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν είναι η επίτευξη ή η διατήρηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, στην καλύτερη εκδοχή, με μια εισοδηματική πηγή από την απασχόληση του μόνου γονέα. Ο κίνδυνος διολίσθησης στη φτώχεια, με περιορισμένες δυνατότητες εξόδου, είναι αρκετά μεγάλος, εξαιτίας της δυσμενέστερης θέσης των γυναικών/μόνων γονέων στην αγορά εργασίας, της περιορισμένης εμβέλειας κοινωνικής βοήθειας και της ανεπάρκειας άλλων εισοδηματικών πηγών. Για το λόγο αυτόν, χαρακτηρίζονται ως ευάλωτη ομάδα του πληθυσμού και η κοινωνική τους ενσωμάτωση έχει τεθεί ως στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο πλαίσιο υλοποίησης αυτού του στόχου, σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναπτυχθεί εθνικές πολιτικές οικονομικής και κοινωνικής στήριξής τους, με αποτέλεσμα ο κίνδυνος της φτώχειας να μην βρίσκεται σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το γενικότερο κίνδυνο που αντιμετωπίζουν άλλες κοινωνικές ομάδες. Στη χώρα μας, το φαινόμενο της μονογονεϊκότητας, αν και είναι ακόμα περιορισμένο, όπως και στις

υπόλοιπες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, τα τελευταία χρόνια εμφανίζει αυξητικές τάσεις. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν πλέον μια απτή και διευρυνόμενη κοινωνική πραγματικότητα, παραμένουν στο περιθώριο της κοινωνικής πολιτικής, και το υφιστάμενο πλέγμα μέτρων υπέρ των οικογενειών αυτών υπολείπεται σημαντικά μιας ολοκληρωμένης πολιτικής προστασίας τους, που να υλοποιείται μέσω ειδικών οικονομικών μέτρων και κοινωνικών παρεμβάσεων.

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η προσέγγιση του φαινομένου της μονογονεϊκότητας και αναλύονται οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού σ' αυτή την ειδική ομάδα πληθυσμού.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται το ζήτημα του ορισμού της μονογονεϊκότητας, το οποίο θεωρείται καθοριστικής σημασίας για τον υπολογισμό του αριθμού των νοικοκυριών αυτών, και παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία της χώρας μας με τα άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αφορούν τόσο τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά όσο και τη σχέση τους με την αγορά εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των νοικοκυριών (EU-SILK, 2003), παρουσιάζονται δεδομένα για το μέγεθος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των μόνων γονέων σε σχέση με τα νοικοκυριά δύο συζύγων με τον ίδιο αριθμό παιδιών.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της οικογένειας αλλά και στις εξειδικευμένες πολιτικές που στοχεύουν στη στήριξη των μονογονεϊκών οικογενειών. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται τα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης καθώς και τα υποστηρικτικά μέτρα για τη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής τους ζωής. Επίσης, καταγράφονται οι πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και κατ' επέκταση την προώθηση της κοινωνικής τους ένταξης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρονται οι πολιτικές στήριξης της οικογένειας –ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις μονογονεϊκές οικογένειες– που εφαρμόζονται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς την κατεύθυνση της κοινωνικής ενσωμάτωσης της ευάλωτης αυτής πληθυσμιακής ομάδας. Στη συνέχεια, επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση των πολιτικών αυτών, συμπεριλαμβανομένων και των πολιτικών προστασίας της οικογένειας που εφαρμόζονται στη χώρα μας, και επιλέγονται κάποιες καλές πρακτικές

που έχουν εφαρμοστεί με επιτυχία σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά μέτρα στήριξης της μονογονεϊκής οικογένειας και στη χώρα μας.

Τέλος, διατυπώνονται τα κυριότερα συμπεράσματα καθώς και κάποιες παρεμβάσεις άμεσης προτεραιότητας που μπορούν να ενσωματωθούν στις υπάρχουσες πολιτικές προστασίας της οικογένειας, προκειμένου η κοινωνική πολιτική να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις πολυδιάστατες ανάγκες της μονογονεϊκότητας.